

Vekaletsiz İş Görmede İş Görenin Hukuki Durumu

Pınar Uzun Şenol *

Özet

Borçlar hukuku özel hükümlerin önemli konularından biri olan ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 10. bölümünde 526 - 531. maddeleri arasında düzenlenen vekaletsiz iş görme, vekaleti olmayan bir kimsenin bir başkasının işini görmesi yani kısaca iş görenin iş görme yükümünün yokluğu şeklinde tanımlanabilir.

Vekaletsiz iş görmede iş görenin hukuki durumu, gerçek (caiz olan) ve gerçek olmayan vekaletsiz iş görme olmak üzere ikili bir ayrıma tabii tutulan vekaletsiz iş görme türüne göre farklılık arz eder. Öyle ki, iş sahibinin menfaatine ve gerçek ya da varsayılan amacına uygun hareket etmesi gereken kimse olan gerçek vekaletsiz iş görenin hukuki durumu, Borçlar Kanunu md. 526-528 hükümleri arasında “işin görülmesi”, “sorumluluk” ve “iş görenin ehliyetsizliği” olmak üzere üç başlık halinde düzenlenmiş iken; bilek ya da bilmeyerek, başkasının işini kendi işiymiş gibi ve kendisine menfaat sağlamak üzere görmekte olan ve işi yapmak konusunda herhangi bir yükümlülüğü olmadığı gibi, yetkisi de olmayan gerçek olmayan vekaletsiz iş görenin hukuki durumu ise TBK md. 530 hükmü uyarınca farklı esaslara bağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Vekaletsiz İş Görme, Gerçek Olan ve Olmayan Vekaletsiz İş Görme, Vekaletsiz İş Gören, Gerçek ve Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş Gören.

Legal Status of Gestor in The Negotiorum Gestio

Abstract

Negotiorum gestio is an important issue of Law of Obligations special provisions in which settled between the Articles 526 – 531 in the Part 10 of Turkish Code of Obligations numbered 6098, can be defined as a spontaneous agency in which the gestor, acts on behalf and for the benefit of a principal, but without his or her consent,

Legal status of gestor in the negotiorum gestio differs according to negotiorum gestio which splits into two types as a virtual negotiorum gestio and a non-virtual negotiorum gestio. Virtual gestor hast to act for the benefit of a principal and suitable for the virtual or assumed purpose of him. Whilst, legal status of virtual gestor in which settled between the Articles 526-528 in Code of Obligations under the headings of “fullfilling”, “liability” and “incapacity of gestor”; legal status of non-virtual gestor is settled in the Article 530 which rules differently.

Keywords: Negotiorum Gestio, Virtual and Non-virtual Negotiorum Gestio, Gestor, Virtual and Non-virtual Gestor.

* Arş. Gör., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İstanbul/Türkiye, puzun@fsm.edu.tr

Giriş

İnsan topluluklarında fertlerden hiçbiri bütün işlerini her zaman kendisini göremez, mutlaka başkalarının yardımına ihtiyaç duyarlar. Böylece, başkasının işini görme gündeme gelir. Bu kimi zaman işi görülenin yani başka bir ifadeyle iş sahibinin bilgisi dahilinde olduğu halde, kimi zaman ise bir şahsın, bu hususta sözleşmesel veya kanuni bir yetkisi bulunmamasına rağmen başkasının işini görme şeklinde karşımıza çıkar. Böylece, ikinci halde, vekaleti olmaksızın başkasının hukuki alanına müdahalede bulunan kimse, ya iş sahibinin menfaatlerine hizmet etmek üzere yahut da işi bilerek veya bilmeyerek kendisininmiş gibi sayıp, doğacak yararı da kendisine yüklemek niyetiyle faaliyette bulunur¹.

Hukuk düzeni bakımından bu gibi müdahalelerin ne şekilde yorumlanacağı ve nasıl çözüme kavuşturulacağı son derecede önemli olup, bir yandan, iş sahibinin menfaatlerini korumak ve işlerine yersiz müdahaleleri önlemek üzere iş görenin sorumluluğu ve borçlarını ilgilendiren kuralların konulması; diğer yandan iş görenin menfaatlerini ve iş görenin yaptığı masrafların ve uğradığı zararların tazminini talep hakkı tanınması gerekir².

Vekaleti olmayan bir kimsenin bir başkasının işini görmesi olarak genel bir tanımla yapılabilen vekaletsiz iş görme, borçlar hukuku özel hükümlerin önemli konularından biridir. Çalışmamızda genel olarak vekaletsiz iş görme kavramı ve özelliklerine değinildikten sonra, gerçek ve gerçek olmayan vekaletsiz iş görmede iş görenin hukuki durumu üzerinde durulmuştur.

1. GENEL OLARAK VEKALETSİZ İŞ GÖRME

Vekaletsiz iş görmeye ilişkin hükümler 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 10. bölümünde 526 - 531. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Vekaletsiz iş görme, en genel tanımıyla, iş görenin iş görme yükümünün yokluğu yani vekaletle sahip olmaksızın iş sahibinin bir işini görmesi olarak tanımlanabilir³.

Vekaleti olmadan başkasının işini görme iş sahibi ile iş gören arasında bir borç ilişkisine sebebiyet veren hukuki bir olay olup, vekaletsiz iş görmenin hukuki durumuna ilişkin değerlendirme, vekaletsiz iş görmenin mevcut ayrımına göre farklı değerlendirmeye tabi tutulur⁴.

- 1 Haluk Tandoğan, *Mukayeseli Hukuk ve Hususiyete Türk-İsviçre Hukuku Bakımından Vekaletsiz İş Görme*, Ankara Hukuk Fakültesi Yayını No:109, İstanbul, 1957, s. 1.
- 2 Tandoğan, *Vekaletsiz İş Görme*, s. 3.
- 3 Aydın Zevkliler-K. Emre Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 12. Bası, Ankara, 2013, s. 630; Mustafa Alper Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler Cilt 2*, İkinci Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012, s. 217; Cevdet Yavuz-Faruk Acar-Burak Özen, *Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler*, 10. Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2012, s. 640; Mustafa Reşit Karahasanoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, C. II, İstanbul, 2002, s. 1147.
- 4 Tandoğan, *Vekaletsiz İş Görme*, s. 25 ve 54-55.

Vekaletsiz iş görme, sözleşme niteliği taşımamakla birlikte, tek taraflı bir hukuki işlem de değildir; öyle ki, işlemi yapan iş gören, iş sahibinin kabul etmek zorunda olduğu işlemleri gerçekleştiremez⁵.

Vekaletsiz iş görme, gerçek (caiz olan) vekaletsiz iş görme ve gerçek olmayan vekaletsiz iş görme olmak üzere ikili bir ayrıma tabiidir⁶. Gerçek vekaletsiz iş görmede, bir kimse başkasına ait bir işin görülmesi iradesiyle, onun hukuk alanına bir yetkisi bulunmaksızın müdahale etmekte iken; gerçek olmayan vekaletsiz iş görmede ise, bir kimse bilerek ya da bilmeyerek başkasının işini kendi işiymiş gibi ve kendisine menfaat sağlamak üzere görmektedir⁷.

2. VEKALETSİZ İŞ GÖRMENİN TÜRLERİ VE UNSURLARI

2.1. Vekaletsiz İş Görmenin Türleri

Vekaletsiz iş görmenin hangi hallerde gerçek kabul edilmesi ve hangi hallerde gerçek olmayan vekaletsiz iş görme sayılması hususunda bazı ayrımlar yapılabilir. Şöyle ki, eğer iş sahibinin menfaatine uygun olarak girilen⁸ ve onun geçerli bir yasaklamasına aykırı olmayan bir iş görme mevcut ise, burada gerçek olan vekaletsiz iş görmeden bahsedilir⁹. Gerçek olmayan vekaletsiz iş görme¹⁰ halleri ise; iş görenin kendi sübjektif takdirine nazaran, iş sahibinin menfaatine hizmet maksadıyla giriştiği, fakat gerçekte bu menfaatin yapılmasını gerektirmediği veya iş sahibinin geçerli yasaklamasına aykırı olan iş görme; iş görenin başkasına ait olduğunu bildiği veya bilmediği bir işi kendi menfaatine yapması¹¹; iş görenin başkasına ait bir işle, iş sahibine karşı o işi yapmaya yetkili olmayan

5 Turgut Uygur, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi* Cilt 2, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2012, s. 2370.

6 818 sayılı eBK ve 6098 sayılı TBK'nın iktisap edildiği İsviçre'nin yeni öğretisinde ise bu ayrım dörtlü bir şekilde yapılmıştır. Bu ayrıma göre vekaletsiz iş görme, caiz gerçek vekaletsiz iş görme, caiz olmayan gerçek vekaletsiz iş görme, iyiniyetli gerçek olmayan vekaletsiz iş görme ve kötüniyetli gerçek olmayan iş görme olarak dörtlü ayrıma tabidir, Gümüş, a.g.e. (İkinci Baskı), s. 217-218.

7 Yavuz-Acar-Özen, a.g.e., s. 640, 645.

8 Yarg. 3. HD, T. 16.9.1955; E. 6338 / K. 4547, Nihat Yavuz, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi* 2. Cilt, Ankara, Adalet Yayınları, 2013, s. 2790.

9 Yavuz-Acar-Özen, a.g.e., s. 640; Haluk Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri* Cilt 2, Beşinci Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010, s. 676.

10 Çalışmamızda *gerçek olmayan vekaletsiz iş görme* olarak adlandırılacak olan bu kavram için doktrinde çok çeşitli terimler kullanılmaktadır. Bu kavramlar şöyledir; “*kendi menfaatine vekaletsiz iş görme*”, “*gerçek olmayan vekaletsiz iş görme*”, “*caiz olmayan vekaletsiz iş görme*” ve “*haksız karışma kazancı-iş gasbı*”. Detaylı bilgi için bkz. Azra Arkan Akbıyık, *Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş Görme*, İstanbul, Alfa Yayınları, 1999, s. 17-19.

11 Örneğin, bir paydaşın diğerlerine ait payları da kendi malı imiş gibi kiraya vermesi, Yarg. 13. HD, T. 31.1.1974, E. 111 / K. 213; bir kimsenin hiçbir hakkı olmadığı halde elinde bulundurduğu başkasına ait taşınmazı kiraya vermesi gibi, Yarg. 4. HD, T. 6.2.1973, E. 5259 / K. 1036, Yavuz, a.g.e., s. 2807.

bir üçüncü kişinin yararına, bu sonuncunun vekaletine dayanarak uğraşmasıdır¹².

İş sahibinin, gerçek olmayan bir iş görmeye icazet vermesiyle o iş görmenin gerçek hale dönüştüğü ve vekaletsiz iş görmenin her iki çeşidinde de icazet verilmesi durumunda iş görmenin ilgili olduğu sözleşmede vekalet sözleşmesi hükümlerinin uygulanacağı kabul edilir¹³. Ayrıca, belirtilmelidir ki; gerçek olan vekaletsiz iş görme hukuki işlem benzeri bir eylem iken, gerçek olmayan iş görme ise hukuka aykırı bir eylem niteliğini taşır¹⁴.

2.2. Vekaletsiz İş Görmenin Her İki Çeşidi İçin Ortak Olan Unsurlar

2.2.1. İş görme

İş görmenin konusunu, maddi fiiller kadar (örneğin komşunun evindeki yangını söndürme), hukuki fiiller ve özellikle de hukuki işlemler (örneğin komşunun bir borcunu ödeme) oluşturur. Bunun yanında, iş görenin sadece bir katlanma veya kaçınma fiilinde bulunmasının aksine, aktif bir yapma faaliyeti içerisinde bulunması zorunluluğu da vardır¹⁵.

İş görmenin muhakkak iş sahibinin malvarlığı üzerinde etki etmesine lüzum olmamakla birlikte, belirtildiği üzere sırf bir katlanma yahut kaçınma fiillerinin iş görme ile alakası söz konusu olmaz. Buna ilaveten, makul ve mümkün olan her türlü faaliyet genellikle iş görmeye konu olabilir iken; yalnız iş sahibinin şahsen yapabileceği fiiller iş görmenin konusunu oluşturamaz¹⁶.

2.2.2. İşin başkasına ait olması

Vekaletsiz iş görmenin mevcudiyeti için, iş görenin fiili ile başka bir şahsın hukuki alanı arasında bir ilişkinin varlığı gerekir; yani yapılan iş, işi yapandan başkasına ait olmalıdır¹⁷.

Vekaletsiz iş görmenin söz konusu olabilmesi için, görülen işin başkasına ait olması gerekir¹⁸. Klasik öğreti ve yargı kararları ile iş görenin başkasının işini görmesi, başkasına ait bir menfaat alanına müdahale ettiği durumlarda mevcut kabul edilmiş iken (müdahale teorisi); yeni öğreti ile birlikte “münhasıran iş görenin hukuk alanına etki etmeyen” her iş görme, başkasına ait bir işin görülmesi

12 Gümüş, a.g.e. (İkinci Baskı), s. 233; Yavuz-Acar-Özen, a.g.e., s. 645; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, s. 676-677.

13 Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, s. 677.

14 Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, s. 677.

15 Zevkliler-Gökyayla, a.g.e., s. 629; Gümüş, a.g.e. (İkinci Baskı), s. 219-220; Yavuz/Acar/Özen, a.g.e., s. 640.

16 Tandoğan, *Vekaletsiz İş Görme*, s. 80-87.

17 Zevkliler-Gökyayla, a.g.e., s. 630; Yavuz-Acar-Özen, a.g.e., s. 640; Tandoğan, *Vekaletsiz İş Görme*, s. 95.

18 Yavuz-Acar-Özen, a.g.e., s. 640; Tandoğan, *Vekaletsiz İş Görme*, s. 95.

olarak kabul edilmektedir¹⁹. Böylece, bir iş görmede başkasının menfaati kadar iş görenin kendi menfaati de olmalı ve iş görenin kendi menfaati, iş sahibinin menfaatine nazaran daha baskın olmamalıdır; aksi takdirde başkasına ait bir işin görülmesinden bahsedilemez²⁰. Örneğin, kiracının kiralayanın mülkiyetindeki kiralanana yaptığı iyileştirmeler, eğer kiralayandan çok kendine yani kiracıya yarar sağlamakta ise, burada vekaletsiz iş görmeden bahsedilemez²¹.

2.2.3. Vekaleti olmama (Vekaletsizlik)

Vekaletsiz iş görme kavramındaki “vekaletsiz” kelimesi, “vekalet sözleşmesi olmaksızın” anlamında olmayıp, “bir iş görme yükümlülüğünü öngören sözleşme veya yasa hükmü olmaksızın” anlamında kabul edilir²².

Vekaleti olmama²³ yani vekaletsizlik, iş görenin işi yapma hususunda, iş sahibine karşı bir yükümlülüğünün veya yetkisinin bulunmaması halidir. İş görmenin vekaletsiz sayılmasına mani olan yükümlülük veya yetki, bazı durumlarda hukuki ilişki veya durumlardan birine dayanabilir. Şöyle ki; örneğin, iş görenin yetkisinin bir özel hukuk ilişkisinden, bilhassa bir sözleşmeden doğması mümkündür, bunların başlıcalarını iş görme sözleşmeleri oluşturmaktadır. Buna ilave-ten, resmi bir makam tarafından belirli işlerin görülmesi için tayin edilen kişi de vekaletsiz iş gören muamelesine tabi tutulamaz. Yine, aile hukukuna ilişkin bir sıfatı taşıyan bazı kişiler de, bu sıfatları dolayısıyla kanunen belirli işleri görmeye yetkilidirler; örneğin, veli çocuğun malvarlığını idarede hak sahibidir²⁴.

İş görenin iş sahibine karşı işi yapmak hususunda yetki veren bir hukuki durumda bulunmaması gerekir ki, bu yetki iç ilişkide mevcut olmamalıdır. Çünkü

19 Gümüş, a.g.e. (İkinci Baskı), s. 220.

20 Gümüş, a.g.e. (İkinci Baskı), s. 220.

21 Mustafa Alper Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler* Cilt 2, Birinci Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010, s. 438-439.

Benzer bir örnekte de; (G), etrafi ile birlikte görüntü kirliliği oluşturan, hoş bir görüntünün mevcut olmadığı bir fabrika binasına sahiptir. (G), komşularının hoş olmayan bu görüntüye maruz kalmamaları için kendi inisiyatifi kullanarak sahip olduğu mülkiyetin sınırları içerisinde çeşitli ağaçlar diker. Burada, akla gelebilecek baskın düşünce, (G)'nin komşularının yararına bu çeşitli ağaçları dikmesi gibi görünse de, netice itibariyle kendine olan yarar daha baskın olduğu için, geçerli bir sebep kabul edilemeyerek, söz konusu örnekte vekaletsiz iş görme hükümlerine gidilmesi doğru olmaz, Christian V. Bar, *Benevolent Intervention In Another's Affairs*, Oxford University Press, 2006, s. 102.

22 Gümüş, a.g.e. (İkinci Baskı), s. 220; Yavuz-Acar-Özen, a.g.e., s. 640.

23 Yarg. 3. HD, T. 10.10.1968; E. 5297 / K. 4686: “Hükümsüz olan her satış sözleşmesine dayanarak sözleşme konusunu oluşturan taşınmazda yapılan inşaat hazırlık giderleri, sözleşmenin hükümsüzlüğünü ileri süren satıcıdan vekaletsiz iş görme esasları uyarınca istenebilir.”; Yarg. 13. HD, T. 26.1.1984, E. 8711 / K. 421: “Vekilin masrafi azilden sonra yaptığı anlaşılmalı dahi, iş sahibi, kendi yararına yapılan bu işi zorunlu ve faydalı bulunduğu bilirkişilerce belirlendiğinde bedelini vekaletsiz iş görme hükümlerine göre vekile ödemelidir.”, Yavuz, a.g.e., s. 2792.

24 Tandoğan, *Vekaletsiz İş Görme*, s. 132-137.

vekaletsiz iş görme ile yetkisiz temsil birbirinden farklıdır²⁵. Nitekim, iş görme temsilin bir türü değildir. Vekalet veya vekaletsiz iş görme, iş görenle iş sahibi arasındaki ilişkiyi yani iç ilişkiyi; temsil ise yetkili veya yetkisiz temsilci ve temsil olunan ile üçüncü şahıslar arasındaki ilişkiyi yani dış ilişkiyi ilgilendirir, bu sebeple birbirinden farklı kavramlardır²⁶.

2.2.4. İş görme iradesi

İş görenin başkası menfaatine hareket iradesini taşıması veya işin başkasına ait olduğunu bilerek faaliyette bulunması şart olmayıp, genel olarak bir iş görme iradesine sahip olması yani iradesinin işin fiili sonucuna yönelmiş olması yeterlidir; öyle ki, temyiz kudretinden yoksun bulunan bir kimse vekaletsiz iş gören sıfatına sahip değildir²⁷.

İsviçre Hukukunda İsviçre Federal Mahkemesi, Türk Hukukunda ise *TANDOĞAN*'ın etkisiyle hakim olan ve yargı uygulamasının²⁸ da kabul ettiği görüşe göre, genel olarak bir iş görme iradesine sahip olunması yani iradenin işin fiili sonucuna yönelmiş olması yeterli olup, bu görüşün pratik sonucu olarak da, başkasına ait bir işi vekaletsiz olarak yapan her mümeyyiz kişi, işin başkasına aidiyetini bilsin veya bilmesin ve başkasının menfaatini gözetmek niyeti taşıyın veya taşımasını caiz gerçek vekaletsiz iş gören olarak tanımlanır²⁹. Bu görüşten farklı olarak, bugün İsviçre Hukukunda hakim olan ve Türk Hukukunda *GÜMÜŞ* tarafından³⁰ da benimsenen başka bir görüşe göre ise, bir gerçek vekaletsiz iş görmenin varlığı için iş görenin iş görmeyi yüklediği anda “başkasına ait” bir işi gördüğü bilinç ve iradesiyle hareket etmiş olması gerekir ki, burada genel bir başkasına ait işi görme iradesi yeterli olup, iş görenin hangi iş sahibi için iş gördüğünü bilmesi aranmaz³¹.

3. GERÇEK VEKALETSİZ İŞ GÖRMEDE İŞ GÖREN

3.1. Gerçek Vekaletsiz İş Görmede İş Görenin Tanımı

Gerçek vekaletsiz iş görmede iş gören, iş sahibinin menfaatine ve gerçek ya da varsayılan amacına uygun hareket etmesi gereken kimse olup, vekaletsiz iş görmenin konusu olan iş görme neticesinde başkasına ait görülen işi yapmaya

25 Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, s. 679; İsmail Kırca, “Vekaletsiz İş Görmenin Temsil Hukukunda Uygulama Alanı Bulduğu Haller”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (AÜHFD)*, Cilt 44, Sayı 1-4, 1995, s. 443-444.

26 Tandoğan, *Vekaletsiz İş Görme*, s. 78.

27 Yavuz-Acar-Özen, a.g.e., s. 641; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, s. 680-681.

28 Yarg. İçt. Bir. Kar., T. 4.6.1958, E. 15 / K. 6: “Hakiki vekaletsiz tasarrufun kanuni şartları arasında, iş görenin başkasının işini gördüğü iradesiyle hareket etmiş olması durumu varsa da hükmi vekaletsiz tasarrufta böyle bir şart aranmaz.”, Yavuz, a.g.e., s. 2792.

29 Gümüş, a.g.e. (İkinci Baskı), s. 223; Yavuz-Acar-Özen, a.g.e., s. 641.

30 Gümüş, a.g.e. (İkinci Baskı), s. 223, dn. 1262.

31 Gümüş, a.g.e. (İkinci Baskı), s. 223.

yetkili bulunmaması ve başkasının işini görme iradesiyle hareket etmesi gerekir³².

Gerçek vekaletsiz iş görmede, isteyerek sözleşmesel veya hukuken önem taşıyan başka bir sebep olmaksızın, iş sahibinin menfaatine iş sahibine ait bir işi gören iş görenin, objektif olarak kendisine ait olmayan bir işi, işin sahibi için görmesi zorunludur ve iş sahibi tarafından getirilmiş veya farazi iradesine dayalı bir iş görme yasağı da yoktur. Gerçek vekaletsiz iş görmede, iş gören ile iş sahibi arasında mevcut olan özel hukuksal yakınlık, gerçek vekaletsiz iş görmenin hukuki niteliği konusunda hakim görüşün, gerçek vekaletsiz iş görmenin bir sözleşme değil, zira, sözleşme benzeri ve özelde ise vekalet benzeri niteliğinde olduğu yönündedir³³.

Gerçek vekaletsiz iş görmenin varlığının kabulünde önemli olan esas, iş görenin işi görmeye başladığı anda, dürüstlük kuralı neticesinde, işin görülmesinin iş sahibi için zorunlu nitelik taşıması yani iş görmenin iş sahibi için yararlı ve gerekli olup ivedilikle yapılması gereğidir. Buna karşın, işin görülmesi zorunluluk ihtiva etmiş olsa bile, eğer işin görülmesi açıkça veya zımnen yasaklanmış veya iş sahibi işi kendisi görebilecek duruma gelmiş ise, artık burada iş görmenin zorunluluğundan bahsedilemez. Ancak belirtilmelidir ki, iş sahibinin iş görmeyi yasaklaması hukuka ve ahlaka aykırı olmamalı ve TMK md. 2 uyarınca da dürüstlük kuralına uygun olmalıdır³⁴.

Bir işin görülmesinde iş görenin sağlayacağı yarar ile iş sahibinin sağlayacağı yarar karşılaştırıldığında, iş görenin sağlayacağı yarar daha fazla olmalıdır; çünkü iş gören, iş sahibinin açığa vurduğu iradesiyle veya doğru bir değerlendirme ile ulaştığı farazi iradesine göre hareket etmek zorundadır. Aksi takdirde, iş görenin zorunluluk durumunu yanlış değerlendirmesi gerçek vekaletsiz iş görmeyi gerçek olmayan vekaletsiz iş görmeye dönüştürür³⁵.

3.2. Vekaletsiz İş Görenin Dolaylı Temsilci Sıfatıyla Hareket Edebilmesi ve Özellikleri

TBK md. 526'da, vekaletsiz iş görmenin unsuru olarak "başkasının hesabına iş görme" kavramı belirtilmektedir. Buna göre, vekaletsiz iş görmenin konusunu oluşturan başkası için hukuki muamele yapma durumunda vekaletsiz iş gören, hukuki muameleyi iş sahibinin adına yapabildiği gibi kendi adına da yapabilir; ancak burada önemli olan iş sahibinin hesabına işlemin yapılmasıdır³⁶.

Vekaletsiz iş görenin, iş sahibinin adına ve hesabına yapılan yani iş sahibini doğrudan temsil ettiği muameleden doğan borçları ifa etmek zorunda olduğuna

32 Yavuz-Acar-Özen, a.g.e., s. 640-641.

33 Gümüş, a.g.e. (İkinci Baskı), s. 217-218.

34 Gümüş, a.g.e. (İkinci Baskı), s. 221.

35 Gümüş, a.g.e. (İkinci Baskı), s. 222.

36 Yavuz-Acar-Özen, a.g.e., s. 641.

dair TBK’da bir hüküm bulunmamaktadır. Bununla birlikte, doktrinde de, iş sahibi adına borç doğurucu bir akit yapıldığında, icazet vermeyen iş sahibinin bu akitten dolayı borç altına girmeyeceği, iş gören kimsenin yetkisiz temsil hakkındaki hükümlere göre üçüncü kişilere karşı sorumlu olacağı ve eğer işin görülmesi iş sahibinin menfaatine ise, iş görenin ondan kendisini bu tazminat borcundan kurtarmasını isteyebileceği, aksi takdirde iş sahibinin icazet vermeye zorlanamayacağı görüşü benimsenmektedir³⁷.

Vekaletsiz iş gören, kendi adına fakat iş sahibi hesabına hukuki muamelede bulunduğu, TBK md. 529/1’den anlaşıldığı üzere iş sahibini dolaylı temsil yoluyla temsil etmiş olmaktadır. Öyle ki, maddede belirtilen iş görenin yükümlendiği borçlardan kurtarılmasının söz konusu olabilmesi için iş görenin kendi adına fakat iş sahibi hesabına borç altına girmesi gerekir³⁸.

Vekaletsiz iş görme, iş gören ile iş sahibi arasındaki ilişkiyi ilgilendiren bir husus olması sebebiyle, iş gören, vekaletsiz iş görürken iş sahibi adına ve hesabına bir hukuksal işlemi temsil yetkisi olmaksızın yapmışsa eğer, mevcut dış ilişki bakımından yetkisiz temsile ilişkin hükümler uygulama alanı bulacak ve böylece, aynı anda hem gerçek vekaletsiz iş görme hem de yetkisiz temsil gerçekleşmiş olacaktır³⁹.

Belirtilmelidir ki, vekaletsiz iş görmeye dayanan dolaylı temsil yetkisi ile yetkisiz dolaylı temsil kavramları birbirinden farklı olup; vekaletsiz iş gören dolaylı temsilci yetkisiz dolaylı temsilci olmayıp, kendiliğinden kanun hükmü gereği olarak dolaylı temsil yetkisine sahiptir⁴⁰.

TBK md. 526 uyarınca, vekaletsiz iş görmenin konusunun başkası hesabına hukuki muamele yapma teşkil ettiği durumlarda, iş gören, borçlanması zorunlu veya faydalı olduğu ve durumun gerekleri bu borçlanmayı haklı gösterdiği oranda borçtan kurtarılması talebinde bulunabilecektir. Bu ölçütü aşan borçlanmalar için artık vekaletsiz iş görme hükümlerine göre borçtan kurtarılmaya talebinde bulunulmayacaktır. Bu muamelelerin iradi dolaylı temsilin sınırlarının aşılması durumunda olduğu gibi, ancak dolaylı temsil olunan iş sahibinin “uygun bulma” açıklamasının muameleye eklenmesi ile ona karşı ileri sürebilmesi söz konusudur. Örneğin, (B) kendi adına ancak (A) hesabına bir bilgisayar almak için (C) ile bir satım sözleşmesi yaptığı, (A) yakın zamanlarda zaten bir bilgisayar almış olduğundan buna ihtiyacı olmadığı, bu durumda yapılan işin iş sahibinin menfaatine ve tahmin olunan maksadına uygun olmadığı anlaşılmaktadır. Böylece verilen örnekte, bir vekaletsiz iş görmeye dayanan dolaylı temsil durumu değil, yetkisiz dolaylı temsil söz konusu olup, yapılan satış sözleşmesinin dolaylı temsil

37 Yavuz-Acar-Özen, a.g.e., s. 641-642.

38 Yavuz-Acar-Özen, a.g.e., s. 642.

39 Gümüüş, a.g.e. (Birinci Baskı), s. 440.

40 Yavuz-Acar-Özen, a.g.e., s. 642-643.

olunana karşı ileri sürülebilmesi, onun uygun bulma açıklamasına bağlıdır⁴¹.

Vekaletsiz iş görme temsilin bir türü olmayıp vekaletin veya vekaletsiz iş görmenin iş görenle iş sahibi arasındaki iç ilişki; temsil ise yetkili veya yetkisiz temsilci ve temsil olunan ile üçüncü şahıslar arasında arasındaki ilişkiyi yani dış ilişkiyi ilgilendiren, bu sebeple birbirinden farklı kurumlardır⁴².

3.3. Gerçek Vekaletsiz İş Görmede İş Görenin Hukuki Durumu

TBK md. 526 - 528 arasında, gerçek vekaletsiz iş görmede iş görenin hukuki durumu, “işin görülmesi”, “sorumluluk” ve “iş görenin ehliyetsizliği” olmak üzere üç başlık halinde düzenlenmiştir.

3.3.1. İşin Görülmesi

TBK md. 526 uyarınca, vekaleti olmaksızın başkasının hesabına iş gören, o işi sahibinin menfaatine ve varsayılan iradesine uygun olarak görmekle yükümlüdür⁴³.

İş görenin borçları bakımından her iki çeşit vekaletsiz iş görmenin hükümleri pek farklılık arz etmeyip, ikisinde de iş gören, iş sahibinin menfaatine ve gerçek veya tahmin olunan maksadına uygun hareket etmekle yükümlüdür⁴⁴. İş gören, her şeyden önce, tasavvur ettiği faaliyetin, bütünü itibariyle iş sahibinin menfaat ve iradesine uygun olup olmadığını araştırmalı, bu uygunluk konusunda kanaat getirmedikçe işe girişmemeli ve bizzat kendisi o işi yapmaya ehil midir değil midir meselesi üzerinde durmak mecburiyetindedir⁴⁵. Ayrıca, iş gören, iş sahibinin menfaati ve maksadı gerektirdiği takdirde, başladığı işi yarıda bırakmamak, işin bütün hususları üzerinde detaylı çalışmak, o işi bir bütün halinde görmek ve işe girdiğini iş sahibine bildirmek zorundadır⁴⁶.

41 Yavuz-Acar-Özen, a.g.e., s. 642-643.

42 Tandoğan, *Vekaletsiz İş Görme*, s. 78.

43 Yarg. HGK, T. 21.11.1990, E. 1990/13-498, K. 1990/590: Yargıtay bu kararında, *vekaleti olmaksızın başkası hesabına tasarrufla bulunan kimsenin, o işi sahibinin yararına ve tahmin olunan maksadına göre yapmaya mecbur olduğunu* belirtmiştir, Cevdet İlhan Günay, *Türk Borçlar Kanunu Şerhi*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2012, s. 1546.

44 Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, s. 681.

45 Tandoğan, *Vekaletsiz İş Görme*, s. 177.

46 Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, s. 681.

Örneğin, *sanayi arazisi üzerinde mülkiyet sahibi olan maliklerin çoğunluğu, o yerin mülki amirinden, yakındaki bölünmüş yola bağlantı kurulması amacıyla yol yapımı için izin istemekte, yetkili mülki amir de, maliklerin sağlayacakları büyük katkılar şartı ile yol yapımına izin vermekte, arsa sahipleri (A), (B) ve (C) bunu kabul etmekle birlikte, (C) açıkça 100.000 Euro miktarın üzerinde katkıda bulunmayacağını belirtir. Daha sonra (A) ve (B), yetkili kişilerle konuşarak gerekli katkıları sağlayacaklarını belirterek yol yapımı hakkında anlaşmaya varırlar. Ancak sağlanması gereken miktar 770.000 Euro dur. (C) nin açıkça yol yapımı için sağlanacak bu katkıyı kabul etmemesi üzerine, artık (A) ve (B) nin (C) adına vekaletsiz iş görmeden dolayı hakları olduğunu ileri sürmeleri mümkün olmaz. Öyle ki, burada yapılan işte gözetilen baskın yarar (C) nin yararı değildir*, Bar, a.g.e., s. 109-110.

Vekaletsiz iş gören başladığı işe devam ve onu bitirmekle yükümlü olup, iş görenin bu yükümlülükten ancak, bizzat iş sahibi işle meşgul olacak vaziyete geldiği andan itibaren kurtulacağı kabul edilmektedir. Ayrıca, iş görmenin durması iş sahibinin menfaatlerini tehlikeye koyuyorsa, iş gören veya iş görenin ölümü, iflası veya ehliyetini kaybetmesi halinde mirasçıları veyahut kanuni temsilcisi işe devamlı yükümlü olacaktır⁴⁷.

İş sahibinin menfaatine uygun iş görmekle yükümlü olan iş gören, ilk planda iş sahibinin bilinen veya bilinebilir gerçek iradesini esas alarak iş görmeli ve söz konusu işi görürken gerekli özeni göstermelidir. Gerekli özen ölçüsünün belirlenmesinde vekalet sözleşmesine ilişkin özen ölçüsü esas alınacaktır⁴⁸.

İş gören öncelikle vekil gibi, iş görme faaliyetine ilişkin olarak, dürüstlük kuralı çerçevesinde iş sahibine hesap vermek ve iş sahibini aydınlatmakla yükümlü olup, iş görme faaliyetine giriştiğini iş sahibine bildirmeli ve ayrıca vekalet sözleşmesinde olduğu gibi iş gören, sadakatle iş görmekle yükümlüdür. Özellikle gerçek vekaletsiz iş gören, iş görene ait öğrendiği sırları açıklamamalıdır. Buna ilaveten, iş gören koruma borcu kapsamında iş görme zamanında iş görene ait diğer malvarlıksal ve kişisel değerlere zarar vermemekle yükümlüdür⁴⁹.

Son olarak, iş gören iş sahibine, prensip itibariyle işten kazanılan her türlü malvarlığı değerini vermekle yükümlü olduğu gibi, iş görme dolayısıyla ele geçen belgeler, planlar, modeller ve iş sahibi için manevi kıymeti olan benzer şeyleri teslim etmekle de yükümlüdür⁵⁰.

3.3.2. Vekaletsiz İş Görenin Sorumluluğu

TBK md. 527/1'de, vekaletsiz iş görenin her türlü ihmalden sorumlu olduğu ifade edilmiştir. Böylece, vekaletsiz iş görenin, iş sahibine karşı her türlü kusurdan sorumlu⁵¹ olduğu, TBK md. 112 - 116'daki genel akdi sorumluluk düzenlemesine uygun olarak sorumluluk altında olduğu, netice itibariyle kusur karinesinin varlığının kabul edilmesi gerektiği ve sorumluluk için herhangi bir kusur derecesinin yeterli olacağı anlaşılmaktadır⁵². Buradaki sorumluluk bir tazminat sorumluluğu olup, sorumluluğun doğması için iş görenin asli veya yan yüküm-

47 Tandoğan, *Vekaletsiz İş Görme*, s. 185-187.

48 Gümüş, a.g.e. (İkinci Baskı), s. 225.

49 Gümüş, a.g.e. (İkinci Baskı), s. 225-226.

50 Tandoğan, *Vekaletsiz İş Görme*, s. 192-193.

51 Yarg. 3. HD, T. 24.11.2008, E. 2008/17354, K. 2008/20301: Yargıtay bu kararında, *paylı bir taşınmazda paydaşlardan birinin öbür paydaşların olurlarını almadan 3. şahısla kira akdi yapması halinde, (e)BK'nın 411. maddesi uyarınca her türlü ihmal ve ihtiyatsızlıktan sorumlu olduğunu; davacıların, taşınmazın aylık getirisinin 500 TL. olabileceğini ileri sürdüklerine göre; dava konusu taşınmazın kira sözleşmesini getirtilip kira tespit hükümlerine göre davalının sorumlu olduğu miktarın saptanması gerektiğini* belirtmiştir, Günay, a.g.e., s. 1546.

52 Yavuz-Acar-Özen, a.g.e., s. 643.

lülüklerini ihlal etmesi, yani örneğin, özenli iş görme, bildirim, sır saklama veya koruma yükümlülüklerini ihlal etmesi şarttır⁵³.

Başkasına ait olan işlere karışan kimse, bunu doğru ve hatasız yapmak zorunda olup, ihmalden dolayı kural olarak vekalet sözleşmesindeki gibi sorumluluğu bulunmakta ve hafif ihmalden dahi sorumlu kabul edilmektedir. Böylece, vekaleti olmadan iş gören kimse, kendi işlerinde de özenli davranmadığını belirterek sorumluluktan kurtulamaz⁵⁴.

TBK md. 527/1 devamında, iş görenin bu işi, iş sahibinin karşılaştığı zararı veya zarar tehlikesini gidermek üzere yapmış olması durumunda, sorumluluğunun daha hafif olarak değerlendirileceği belirtilmiştir. Madde hükmünden anlaşılması gereken, iş görenin kural olarak işin kendisi için bir yarar sağlamadığını ileri sürerek sorumluluğunun hafifletilmesini isteyemeyeceği; bunun için ancak, iş sahibinin veya yakınlarının şahsi veya mameleki varlıklarını tehdit eden bir tehlikeyi ortadan kaldırmak için acilen hareket edilmesi gereken hallerde söz konusu olabileceğidir⁵⁵.

TBK md. 527/son uyarınca, iş gören, iş sahibinin açıkça veya örtülü olarak yasaklamış olmasına karşın bu işi yapmışsa ve iş sahibinin yasaklaması da hukuka veya ahlaka aykırı değilse, beklenmedik halden de sorumlu olur. Ancak, iş gören o işi yapmamış olsaydı bile, bu zararın beklenmedik hal sonucunda gerçekleşeceğini ispat ederse sorumluluktan kurtulur. Böylece iş gören, bilerek ya da kusuru yüzünden bilmeyerek, iş sahibinin geçerli bir yasaklamasına aykırı olarak iş görmekteyse, beklenmedik halden de sorumlu olur; meğer ki, müdahalesi olmasa bile kazanın meydana geleceğini ya da illiyet bağının kesildiğini ispat etsin⁵⁶.

TBK md. 527/son hükmünde, vekaletsiz iş görenin sorumluluğunun ağırlaştırılmış olduğu görülmektedir. Buna göre, maddenin son fıkrasında sorumluluğun artırılmasının ilk koşulu olarak hukuken geçerli bir yasağın varlığı, bunun yanında ikinci koşul olarak da iş sahibinin iradesinin iş gören için anlaşılabilir olması aranmaktadır⁵⁷. Ayrıca, TBK md. 527/son hükmüne ilaveten, sorumluluğun ağırlaştırılmasının koşullarının şu şekilde belirtilmesinde fayda vardır:

1. İş görenin iş sahibinin muhalefetine rağmen işe girişmiş olması gerekir. İş sahibinin iradesine muhalefet, işin icrası bakımından değil, işe girişme dolayısıyla olmalıdır; aksi takdirde, eğer iş gören iş sahibinin iradesine ve menfaatine uygun surette işe girişmiş olup da işin icrası esnasında söz konusu iradeye aykırı hareket ederse, burada TBK md. 527/son hükmüne gidilmeyip, iş gören TBK

53 Gümüş, a.g.e. (İkinci Baskı), s. 226.

54 Uygur, a.g.e., s. 2375.

55 Yavuz-Acar-Özen, a.g.e., s. 643-644.

56 Yavuz-Acar-Özen, a.g.e., s. 644.

57 Uygur, a.g.e., s. 2375-2376.

md. 526 ve 527/1 uyarınca yalnız kusuru yüzünden sorumlu tutulabilir. Ancak belirtilmelidir ki, işin görülmesi esnasında, iş sahibi sadece icra tarzına muhalefet etmeyip, işin tamamen bırakılmasını isterse, iş gören bu andan itibaren beklenmedik halden dahi sorumlu olur⁵⁸.

2. İş sahibinin yasaklaması geçerli olmalıdır.

3. İş sahibi, başlangıçtaki yasağına rağmen, yapılan işe sonradan onay vermesi halinde, artık iş görenden TBK md. 527/son uyarınca tazminat isteyemez⁵⁹.

4. İş görenin kazadan dahi sorumlu tutulabilmesinin başka bir şartı, onun iş sahibinin yasaklamasını bilmesi veya gerekli dikkat ve özeni gösterseydi bilebilecek durumda olmasıdır.

5. İş sahibinin muhalefetine rağmen girişilen işle meydana gelen zarar arasında bir uygun illiyet bağı bulunmalıdır⁶⁰.

6. İş sahibi, işe girişilmesini yasak ettiğini, bu yasağı iş görenin bildiğini veya bilmesi gerektiğini, zarara uğradığını, zararlar iş görme arasındaki illiyet bağını ispat etmeye mecburdur⁶¹.

Özetle, iş görenin sorumluluğu meselesi, iş görenin göstermesi gerekli özenin ölçüsü iş görme sözleşmelerindeki ile aynı olmayıp, iş gören kural olarak her türlü ihmal ve kayıtsızlıktan sorumludur. İşin kendisi için yararlı olmadığını iddia ederek sorumluluğunun hafifletilmesini isteyemez, sorumluluğun hafifletilmesi ancak, iş sahibinin veya yakınlarının şahsi veya mameleki varlıklarını tehdit eden bir tehlikeyi ortadan kaldırmak için acilen hareket edilmesi gereken hallerde söz konusu olur. Ayrıca mümeyyiz kısıtlılar sadece haksız hükümlerine dayanılarak sorumlu kılınabilirler. Bunlara ilaveten, bilerek veya kusuru yüzünden bilmeyerek, iş sahibinin geçerli bir yasaklamasına aykırı surette işe girişen kimse kazadan sorumlu olur, meğer ki müdahalesi olmasa bile kazanın meydana geleceğini veya illiyet bağının kesildiğini ispat etsin⁶².

İş görenin gerekli özeni gösterip göstermediğinin tayininde, iş görme fiilinin yapılması anındaki bütün şartlar göz önünde tutulup, ona göre değerlendirilmelidir⁶³.

3.3.3. İş Görenin Ehliyetsizliği

TBK md. 528 uyarınca, iş gören, sözleşme ehliyetinden yoksunsa, yaptığı işlemde ancak zenginleştiği ölçüde veya iyiniyetli olmaksızın elinden çıkardı-

58 Tandoğan, *Vekaletsiz İş Görme*, s. 219-220.

59 Tandoğan, *Vekaletsiz İş Görme*, s. 220-221.

60 Yavuz-Acar-Özen, a.g.e., s. 643; Gümüş, a.g.e. (İkinci Baskı), s. 227.

61 Tandoğan, *Vekaletsiz İş Görme*, s. 219-222.

62 Yavuz-Acar-Özen, a.g.e., s. 643-644; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, s. 681-682.

63 Tandoğan, *Vekaletsiz İş Görme*, s. 210.

ğın zenginleşme miktarıyla sorumlu olup, haksız fiillerden doğan daha kapsamlı sorumluluk halleri saklıdır. Söz konusu maddede, vekaletsiz iş görenin sözleşme ehliyetinden yoksunluğu halinde sorumluluğu düzenlenmektedir.

Sözleşme yapma ehliyeti, yani fiil ehliyetine sahip olmayan ehliyetsiz iş gören, iş görmesinden dolayı, zenginleştiği ölçüde ya da kötüniyetli olarak elinden çıkardığı zenginleşme tutarı ile sorumlu kabul edilip, böylece Kanun koyucu tarafından sorumluluğu, sebepsiz zenginleşme hükümleri ile sınırlı tutulmuş ve TBK md. 528/1'e dayalı sınırlı sorumluluğu sadece iş sahibinin tazminat talepleri bakımından kabul edilmiştir. Başka bir ifadeyle, iş görenin iş görmeden dolayı elde ettiklerini iade borcu bakımından md. 528/1 uygulama alanı bulmaz⁶⁴.

Ehliyetsiz iş gören⁶⁵, yasal temsilcisinin rızası olmadığı sürece, TBK md. 527'ye dayalı tazminat sorumluluğu elde ettiği zenginleşme ile sınırlı olup; bu zenginleşme, ehliyetsiz iş görenin elde ettiği yararın yaptığı masraflar ve geçerli olarak yüklendiği yükümlülükleri aşan tutardan ibarettir. Ayrıca belirtildiği üzere, ehliyetsiz iş gören kötüniyetli olarak elden çıkardığı zenginleşmeden de sorumlu kabul edilir. Ehliyetsiz iş gören için, TBK md 527/son hükmü uygulama bulmaz⁶⁶.

TBK md. 528 uyarınca, fiil ehliyeti olmayan iş görenin haksız fiillerinden doğan sorumluluğu saklıdır. Böylece, bir sınırlı ehliyetsiz iş görenin iş görmesi haksız fiil oluşturduğu takdirde ayrıca sorumlu kabul edilir iken, tam ehliyetsiz iş gören ise vekaletsiz iş gören sayılmaz, ancak TBK md. 65'in şartları varsa ayrıca sorumlu olur⁶⁷.

4. GERÇEK OLMAYAN VEKALETSİZ İŞ GÖRMEDE İŞ GÖREN

4.1. Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş Görmede İş Görenin Tanımı

Gerçek olmayan vekaletsiz iş görme TBK md. 530'da düzenlenmektedir. Maddede, işin, iş görenin menfaatine yapılması halinde, iş sahibinin hak ve borçları düzenlenmektedir.

Gerçek olmayan vekaletsiz iş görme durumunda bir kimse, bilerek ya da bilmeyerek, başkasının işini kendi işiymiş gibi ve kendisine menfaat sağlamak üzere görmektedir⁶⁸.

64 Gümüş, a.g.e. (İkinci Baskı), s. 227-228.

65 Yarg. 13. HD, T. 6.5.2002, E. 2002/3343, K. 2002/5167: Yargıtay bu kararında, *davacının, murisin tedavi olduğu özel hastanedeki masraflarını ödemesi ve ölümünden sonra cenaze masraflarını karşılamaşının vekaletsiz işgörme hükmünde olduğunu; mirasçılar adına murisin hastane masraflarını ve cenaze masraflarını ödeyen davacının, yaptığı ödemededen dolayı, diğer mirasçılara hisseleri oranında rücu etmekte ve davalıdan payına düşen kısmı istemekte haklı olduğunu* belirtmiştir, Günay, a.g.e., s. 1547.

66 Gümüş, a.g.e. (İkinci Baskı), s. 227-228.

67 Gümüş, a.g.e. (İkinci Baskı), s. 228.

68 Yavuz-Acar-Özen, a.g.e., s. 645; Karahasan, a.g.e., s. 1147.

Gerçek olmayan vekaletsiz iş görmede, iş görenin işi yapmak konusunda herhangi bir yükümlülüğü olmadığı gibi, yetkisi de olmamalıdır. Zaten gerçek olmayan vekaletsiz iş görme hallerinde durum böyle olur. Ancak, buradaki yetkisizliği (vekaletsizliği), yetkisiz temsille karıştırmamak gerekir. Zira temsil dış ilişkiyle, vekalet ise iç ilişki ile ilgili kavramlardır. Yetkisiz temsilcinin iradesi, temsil olunanın menfaatine hukuki işlem yapmak yönündedir. Gerçek olmayan vekaletsiz iş görmede ise, tam aksine iş gören, kendi yararına bir iş görmektedir⁶⁹.

Gerçek olmayan vekaletsiz iş görmede iş gören, istemli olarak vekaleti olmaksızın iş sahibinin menfaatine, iş sahibine ait bir işi görmektedir. Ancak burada iş gören, iradi olarak iş sahibi menfaatine iş görme faaliyetine girerken iş sahibinin menfaat durumunu hatalı değerlendirmiş ya da görülen iş, iş sahibinin farazi iradesine göre yapılması zorunlu olan veya olmayan bir iş olmakla birlikte, iş sahibi iş görenin kendi menfaatine dahi olsa iş görmesini geçerli ve bilinebilir şekilde yasaklamıştır⁷⁰.

Gerçek olmayan vekaletsiz iş görmenin haksız fiil niteliğinde olduğunun kabul edilmesi gerekir; ancak bu durumun gerek haksız fiile gerekse sebepsiz zenginleşmeye nazaran önemli farklılıkları bulunmaktadır. Şöyle ki, gerçek olmayan vekaletsiz iş görmedeki talep hakkı, sebepsiz zenginleşme talebinde olduğu gibi davacının fakirleşmesiyle yahut haksız fiile dayanan tazminat talebinde olduğu gibi onun zararı ile sınırlı değildir⁷¹. Davacı, TBK md. 530'a dayanarak, fakirleşmesini veya zararını aşan menfaatleri de iş görenden talep etmek imkanını haizdir. Böylece, başkasının hakkını kendi menfaatine kullanan kişi, kendi özel imkanları ile, iş sahibinin elde edemeyeceği bir kar sağlamış bile olsa, bunu TBK md. 530 gereğince ona devretmek zorundadır. Bu sebeple, TBK md. 530 hükmü haksız fiil ve sebepsiz zenginleşmeden doğan talep haklarından farklı olmakla birlikte, onlara kıyasen daha avantajlıdır⁷².

4.2. Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş Görmede İş Görenin Hukuki Durumu

Gerçek olmayan vekaletsiz iş görmede, başkasının işini görme iradesi aranmaz⁷³. Gerçek olmayan vekaletsiz iş görmede iş gören, isteyerek iş sahibinin menfaatine ve fakat vekaleti olmaksızın iş sahibine ait bir işi görmekte; ancak, burada iş gören ile iş sahibi arasında özel bir yakınlık ve de güven söz konusu olmadığından, gerçek vekaletsiz iş görmedekine benzer sözleşme benzeri bir ilişki mevcut değildir; artık burada, iş görenin “zorunluluk taşımayan” müdahalesi

69 Arkan Akbıyık, a.g.e., s. 33.

70 Gümüş, a.g.e. (İkinci Baskı), s. 233.

71 Hüseyin Hatemi, “Türk Hukukunda Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş Görme Kurumuna İlişkin Düşünceler”, *Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan*, İstanbul, 2000, s. 388.

72 Yavuz-Acar-Özen, a.g.e., s. 646.

73 Yarg. İçt. Bir. Kar., T. 04.06.1958, E. 15 / K. 6, Uygur, a.g.e., s. 2370.

ile oluşan hukuksal durum, uygulanacak özel kural yokluğunda sözleşme dışı bir alanda kalacaktır⁷⁴.

Gerçek olmayan vekaletsiz iş görmeden bahsedebilmek için, bir hakkın ihlal edilmiş olması yetmez, bu hakkın⁷⁵ iş gören tarafından kendi yararına kullanılması, istismar edilmesi gerekir⁷⁶.

Gerçek olmayan vekaletsiz iş görmenin unsurları, gerçek vekaletsiz iş görmenin unsurlarıyla aynıdır; fakat iş gören, gerçek vekaletsiz iş görmede iş sahibinin menfaatine ve onun varsayılan iradesine uygun iş gördüğü halde; gerçek olmayan vekaletsiz iş görmede iş gören, iş sahibinin menfaatine ve onun varsayılan iradesine uygun iş görmemektedir. Bu sebeple TBK md. 530, gerçek olmayan vekaletsiz iş görmede iş görenin ve iş sahibinin hukuki durumunu farklı esaslara bağlamıştır. Şöyle ki, TBK md. 530'a göre, iş sahibi, kendi menfaatine yapılmamış olsa bile, iş görmeden doğan faydaları edinme hakkına sahiptir. Buna ilaveten, TBK md. 530, gerçek olmayan vekaletsiz iş görmede, iş görenin yaptığı masrafların karşılanmasını veya iş görenin üstlendiği borçlardan kurtarılmasını da ele almaktadır. Buna göre, iş sahibi, iş görme nedeniyle zenginleştiği ölçüde, iş görenin masraflarını ödemek ve giriştiği borçlardan onu kurtarmakla yükümlüdür. Böylece gerçek olmayan vekaletsiz iş görmede, iş görenin masraf ve ücret talepleri, iş sahibinin kazanmak istediği faydalarla veya iş görme yüzünden malvarlığında meydana gelen zenginleşme ile sınırlıdır. Böyle bir iş görmede iş gören, zararının karla mahsubunu isteyebilir, fakat hiçbir kar elde edilemediği takdirde tazminat talebinde bulunamaz, ayrıca onun TMK md. 950 anlamında hapis hakkı da yoktur⁷⁷.

Gerçek olmayan vekaletsiz iş görmenin konusunu, hukuka aykırı fiillerin oluşturduğu şüphesizdir. Burada hukuka aykırılıktan kasıt, iş sahibinin bir hakkının istismarıdır. Ancak belirtilmelidir ki, iş gören, gerçek olmayan vekaletsiz iş görmesi sırasında objektif bir hukuk kuralını çiğneyerek iş sahibi dışında bir üçüncü kişinin hakkını ihlal ederse, artık iş sahibi bunun sonucunda elde edilen menfaatlerin de kendisine devrini isteyemez⁷⁸.

74 Gümüş, a.g.e. (İkinci Baskı), s. 436 ve 462.

75 Burada hak kavramından ne anlaşılması gerektiği ve mutlak hak veya nisbi hak (daha doğru bir ifadeyle alacak hakları) yahut her ikisi için de vekaletsiz iş görmenin söz konusu olabileceğine ilişkin husus doktrinde tartışmalıdır. Detaylı bilgi için bkz. Arkan Akbıyık, a.g.e., s. 29-33.

76 Arkan Akbıyık, a.g.e., s. 29.

77 Yavuz-Acar-Özen, a.g.e., s. 646; Arkan Akbıyık, a.g.e., s. 53, 57.

78 Arkan Akbıyık, a.g.e., s. 27.

Sonuç

Vekaletsiz iş görme, gerçek ve gerçek olmayan vekaletsiz iş görme olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutulduğundan, vekaletsiz iş görmenin hukuki durumu da bu ikili ayrım dolayısıyla farklılık arz eder. Nitekim, gerçek vekaletsiz iş görmede iş görenin hukuki durumu TBK'nın 526. ve 528. maddeleri arasında "işin görülmesi", "sorumluluk" ve "iş görenin ehliyetsizliği" başlıkları altında farklı esaslara bağlanmış iken; gerçek olmayan vekaletsiz iş görme ise TBK md. 530'da düzenlenmiştir.

Gerçek vekaletsiz iş görme ile gerçek olmayan vekaletsiz iş görmenin unsurları aynı olmasına rağmen, her iki ayrımda iş görenin hukuki durumu farklı sonuçlar öngörmektedir. Bunun sebebi, iş görenin gerçek vekaletsiz iş görmede iş sahibinin menfaatine ve onun varsayılan iradesine uygun iş görmesinden, buna karşın gerçek olmayan vekaletsiz iş görmede ise iş görenin iş sahibinin menfaatine ve onun varsayılan iradesine uygun iş görmemesinden kaynaklanmaktadır.

Kaynakça

Arkan Akbıyık, Azra, *Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş Göme*, İstanbul, Alfa Yayınları, 1999.

Bar, Christian V., *Benevolent Intervention In Another's Affairs*, Oxford University Press, 2006.

Zevkliler, Aydın - **Gökyayla**, K. Emre, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 12. Bası, Ankara, 2013.

Gümüş, Mustafa Alper, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler Cilt 2*, İkinci Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012.

Gümüş, Mustafa Alper, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler Cilt 2*, Birinci Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010.

Günay, Cevdet İlhan, *Türk Borçlar Kanunu Şerhi*, Ankara, Yetkin Yayınları, 2012.

Hatemi, Hüseyin, "Türk Hukukunda Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş Görme Kurumuna İlişkin Düşünceler", *Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan*, İstanbul, 2000, s. 383-389.

Karahasan, Mustafa Reşit, *Türk Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri*, C. II, İstanbul, 2002.

Kırca, İsmail, "Vekaletsiz İş Görmenin Temsil Hukukunda Uygulama Alanı Bulduğu Haller", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (AÜHFD)*, Cilt 44, Sayı 1-4, 1995, s. 443-450.

Tandoğan, Haluk, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt 2*, Beşinci Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010.

Tandoğan, Haluk, *Mukayeseli Hukuk ve Hususiyle Türk-İsviçre Hukuku Bakımından Vekaletsiz İş Görme*, Ankara Hukuk Fakültesi Yayını No:109, İstanbul, 1957.

Uygur, Turgut, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi Cilt 2*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2012.

Yavuz, Cevdet - Acar, Faruk - Özen, Burak, *Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler*, 10. Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2012.

Yavuz, Nihat, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi 2. Cilt*, Ankara, Adalet Yayınları, 2013.

